

Oslo kommune
Helseetaten

Samlerapport

Tilsynskampanje med rengjøring og smittevern i barnehager i Oslo

Miljørettet helsevern
Rapport 1 - 2017

Forord

Tilsynskampanjen er en del av kommunens tilsyn etter forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager m.v. Den er resultatet av et samarbeid mellom bydelene i Oslo og Helseetaten, samt Oppegård kommune og Kontor for miljørettet helsevern i Follo. Kampanjen ble gjennomført i løpet av perioden november 2015 til mars 2016. Helseetaten har stått for samordning, mens tilsynene er utført og følges opp av bydelene. Kommunene Asker og Oppegård har også deltatt i kampanjen med en rekke tilsyn.

Formålet med tilsynskampanjen er å vurdere om barnehagenes renhold og smittevern er tilfredsstillende, at arbeidet med disse forholdene er systematisk og at de er tilrettelagt for dette.

Tilsynstemaet er i tråd med strategier og tiltak i Folkehelseplanen 2013 - 2016 for Oslo:

Strategi 4, punkt 2:

Alle arenaer der barn og unge oppholder seg er tilrettelagt for utvikling, helse og trivsel

Tiltak 1:

Barnehager, skoler og aktivitetsskoler i Oslo skal fremme helse og trivsel

Tiltak 3:

Godt inneklima, utemiljø, bomiljø og trygge omgivelser skal vektlegges i kommunens planlegging

Bidragstakere

En egen arbeidsgruppe har planlagt kampanjen og utarbeidet tilsynsmateriell. Denne har bestått av representanter fra Bydel Grünerløkka, Bydel Søndre Nordstrand, Oppegård kommune, Frogn kommune og Helseetaten.

Bydelene har valgt ut tilsynsobjekter og gjennomført tilsyn, og følgende har bidratt med tilsyn og tilsynsrapporter:

Bydel Stovner, Bydel Frogner, Bydel Grünerløkka, Bydel Sagene, Bydel Grorud, Bydel St. Hanshaugen, Bydel Bjerke, Bydel Østensjø, Bydel Vestre Aker og Bydel Alna.

Vi takker bydelene som har bidratt, samt deltakerne i arbeidsgruppen. Dessuten takker vi hygienesykepleier Pia Cathrin Kristiansen i Skedsmo kommune for nyttige bidrag.

Oslo, april 2017

Runar Nygård

direktør

Sammendrag

Helseetaten og flere bydeler i Oslo kommune gjennomførte vinteren 2016 en tilsynskampanje med renhold og smittevern i barnehager. Asker og Oppegård kommuner deltok også med henholdsvis 20 og 4 tilsyn. Resultatene fra disse to kommunene behandles ikke i denne rapporten.

En egen arbeidsgruppe utarbeidet maler for gjennomføring av tilsynene. Dette var:

- Varsel om tilsyn
- Intervjuguide med aktuelle momenter å gjennomgå under selve tilsynet
- Tilsynsrapport
- Oppsummeringsskjema for hvert enkelt tilsyn

Hensikten med tilsynet var å se om barnehagene på en systematisk måte etterlever *forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.* Revisjonen omfatter internkontrollsystemets innhold med vekt på organisasjon og ansvar, kartlegging og avviksbehandling knyttet til renhold og smittevern i barnehagene.

I denne rapporten oppsummerer vi funn fra tilsynene i bydelene.

Revisjonstema:

- Hvordan arbeider barnehagen forebyggende med smittevern?
- Hvordan håndterer barnehagen sykdomsutbrudd og sykdomsperioder?
- Hvordan fungerer/praktiseres rutinene for håndhygiene?
- Hvordan følger barnehagen opp rengjøringen innendørs?
- Hvordan håndteres bortfall av renhold?
- Hvordan gjennomføres hovedrengjøring?

I tillegg var barnehagens godkjenningsstatus et tema under tilsynene.

Funn

Det er utarbeidet rapporter etter systemrevisjon ved 42 barnehager i 10 bydeler. Av disse barnehagene var 15 kommunale og 27 private.

Det ble til sammen avdekket 88 avvik og 90 merknader innenfor de områder revisjonene omfattet.

Ved 11 av barnehagene var det ingen avvik. Tre av disse hadde heller ingen merknader.

Avvik defineres som mangel på oppfyllelse av myndighetenes krav. Merknad er forhold som ikke omfattes av definisjonen for avvik, men der tilsynsmyndighetene mener det er et forbedringspotensial. Dersom en merknad ikke rettes opp, kan forholdet over tid utvikle seg til å bli et avvik.

Antallet barnehager som hadde tilsyn utgjør om lag 5 % av alle barnehager i Oslo. Dette gjør grunnlaget for å sammenfatte funn og generelle problemstillinger noe svakt. Det kan likevel gi en pekepinn på aktuelle innsatsområder.

Resultatene fra tilsynskampanjen viser at avvikshåndteringen og risikovurderingen innen rengjøring og smittevern kan bli bedre hos de fleste barnehagene som hadde tilsyn. Svake punkter generelt sett, er muntlige avviksmeldinger som ikke registreres skriftlig og lite

kunnskap og bruk av risikovurderinger som verktøy. I tillegg har mange fått avvik for redusert kvalitet på daglig og periodisk rengjøring og hovedrengjøring.

Oppfølging

Barnehagene har ansvar for å følge opp avvik og anmerkninger som bydelene påpeker i tilsynsrapportene. Bydelene fører tilsyn med at de gjør dette. Ved at denne rapporten gjøres tilgjengelig for alle barnehager i Oslo, kan tilsynskampanjen ha nytteverdi også for dem som ikke hadde tilsynsbesøk.

Rapport fra tilsynet i den enkelte barnehage kan fås ved henvendelse til bydelen hvor barnehagen holder til.

De enkelte bydelene kan bistå med oppfølgingstiltak. Dette kan være kursing, informasjonsmøter og samarbeid med styrere i barnehagene. Etter kampanjen har enkelte bydeler gjennomført informasjonsmøter med bydelens styrere. Andre bydeler har etablert tverrfaglige arbeidsgrupper for å utarbeide prosedyrer.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Innhold	5
Bakgrunn	6
Tema for tilsynet	7
Funn og vurderinger	8
Regelverk og myndighet	17
Gjennomføring	17
Barnehager som har hatt tilsyn	21

Bakgrunn

Formålet med tilsynskampanjer

Med tilsynskampanjer gjennomføres flere koordinerte tilsyn om samme tema innenfor en begrenset tidsperiode. Med det oppnås samlet sett en mer helhetlig vurdering av kvaliteten på områdene som revideres og det bidrar til at også virksomheter som ikke har vært omfattet av tilsyn får nytteverdi av kampanjen.

Tilsynskampanjer bidrar dessuten til mer enhetlig praksis bydelene imellom og bedre kvalitet på tilsynene innenfor miljørettet helsevern.

Tilsyn med barnehager

Bydelene bruker en tilsynsmetodikk som kalles systemrevisjonsmetoden. I denne kampanjen innebærer det at de har vurdert barnehagenes internkontrollsystem for smittevern og rengjøring. På denne måten har bydelene fått inntrykk av hvordan barnehagene bruker systemet og om det er avvik fra regelverket eller forbedringspotensial.

Barnehagene skal oppfylle bestemmelsene i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. (heretter kalt forskriften) blant annet gjennom å etablere, bruke og vedlikeholde et internkontrollsystem. Dette skal foregå i samarbeid med de ansatte ved å utvikle lokalt tilpassede rutiner og prosedyrer ved hjelp av risikovurderinger. Sentralt i dette arbeidet er også avvikshåndteringen.

Kvaliteten på renhold og smittevern i barnehager berører først og fremst barna og personalet i barnehagen. I denne rapporten tar vi for oss barnas miljø, da det er dette forskriften skal ivareta. Der hvor renhold og smittevern fungerer godt, vil det berøre barna og de ansatte ved at det kan redusere risiko for sykdom. Dersom barnehagene ivaretar forskriften på en tilfredsstillende måte, vil det også kunne komme personalet til gode.

Manglende godkjenning

Formålet med godkjenningsordningen er den samme som for forskriften for øvrig, jfr. formålsbestemmelsen i forskriftens § 1. Det vil si å bidra til at miljøet i skoler og barnehager fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og forebygger sykdom og skade.

At en virksomhet ikke får godkjenning betyr ikke nødvendigvis at virksomheten ikke kan drives videre. Manglende godkjenning vil likevel innebære at virksomheten får nærmere oppfølging fra bydelen, for eksempel gjennom vedtak om retting etter folkehelselovens § 14.

I Oslo er det 743 private og offentlige barnehager til sammen. Alle omfattes av forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. Av disse er 603 (81%) godkjent etter forskriften.

Grunnene til at 19% av barnehagene ikke er godkjent, er enten at de ikke har søkt om godkjenning (9%), at søknaden er avslått (8%) eller at den er under behandling (2%).

Tema for tilsynet

Kravet i forskriftens § 13 om rengjøring og § 17 om smittevern er at hver enkelt barnehage gjør det som realistisk sett er mulig for å ha et godt renhold og å redusere risikoen for at smitte spres blant barna.

Barn tilbringer mye av dagen i barnehagen. Et godt fysisk barnehagemiljø er en forutsetning for en god hverdag og skaper vilkår for en positiv utvikling. Barnehager er derfor høyt prioritert med tilsyn innen miljørettet helsevern.

Risikovurdering av tilsynsobjekter

Valg av tema er blant annet begrunnet i en risikovurdering av de miljøfaktorer forskriften omfatter. Risikovurderingen er utarbeidet av nettverk for miljørettet helsevern i Oslo kommune. Denne danner grunnlag for bydelenes planlegging av tilsyn. Stikkordene smittevern og rengjøring er kategorisert med høy prioritet sammenlignet med andre miljøfaktorer i barnehager.

Bransjer/uønsket tilstand eller hendelse	Sannsynlighet	Konsekvens	Risiko
Barnehager			
Dårlig renhold, økt risiko for smitte og luftveisproblemer	3	2	6
Mangelfullt smittevern	3	2	6

Risikodiagram			
Sannsynlighet	Konsekvens		
	Liten (1)	Middels (2)	Stor (3)
Høy (3)	3	6	9
Middels (2)	2	4	6
Liten (1)	1	2	3

Med risiko menes muligheten for at noe uønsket skal skje og hvilke følger dette kan få. En enkel risikovurdering kan gjøres ved å stille tre enkle spørsmål:

1. Hva kan gå galt?
2. Hva kan vi gjøre for å hindre dette?
3. Hva kan vi gjøre for å redusere konsekvensene dersom noe skjer?

Risikonivået finner man ved å gange tallene for sannsynlighet og konsekvens med hverandre. Et høyt tall indikerer høy risiko. Jo høyere tallet er, desto hyppigere tilsyn og oppfølging er nødvendig. Tilfeller som havner i rød eller gul sone, trenger nærmere oppfølging. I vurderingen over, har mangelfullt smittevern og dårlig rengjøring samme sannsynlighet og konsekvens. Det betyr at det er høy sannsynlighet for eksempelvis mangelfullt smittevern. Konsekvensen av dette er middels høy, nemlig større mulighet for spredning av smittsomme sykdommer i barnehagen.

Funn og vurderinger

Dette kapittelet oppsummerer de funn som er beskrevet i bydelenes tilsynsrapporter til barnehagene. Funnene refererer til de barnehagene som har hatt tilsyn under kampanjen. Kapittelet er delt inn i fire kategorier av funn, og det gis en generell vurdering av hovedutfordringer innenfor hver kategori.

Det er utarbeidet rapporter etter systemrevisjon ved 42 barnehager i 10 bydeler. Av disse barnehagene var 15 kommunale og 27 private.

Avvik og merknader

Avvik defineres som mangel på oppfyllelse av myndighetenes krav. Merknad er forhold som ikke omfattes av definisjonen for avvik, men der tilsynsmyndighetene mener det er et forbedringspotensial. Dersom en merknad ikke rettes opp, kan forholdet over tid utvikle seg til å bli et avvik.

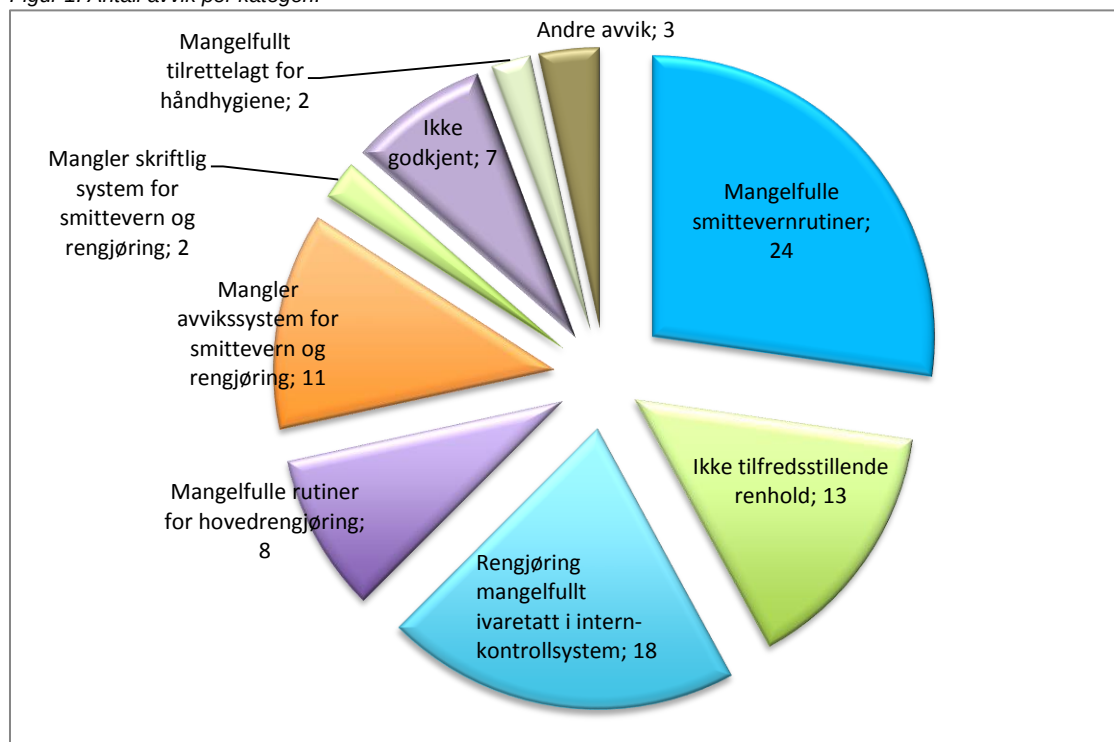
Figur 1 og 2 viser hvordan avvikene og merknadene fordeler seg på de ulike temaene.

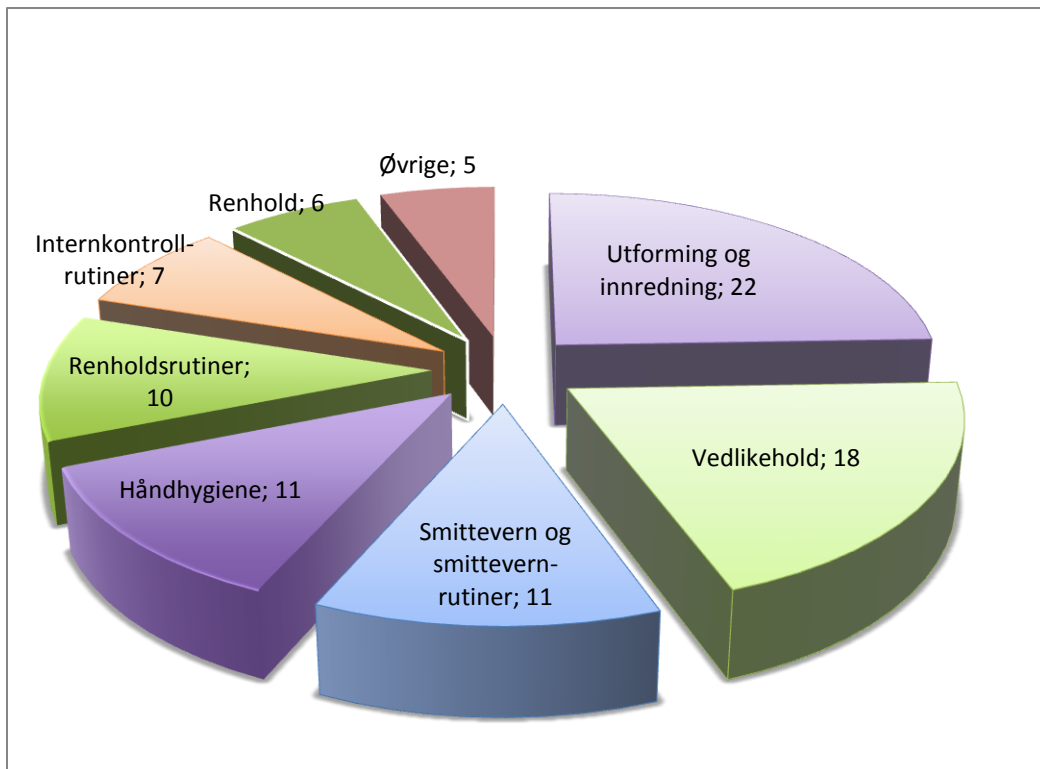
Det ble til sammen avdekket 88 avvik og 90 merknader innenfor de områdene kampanjen omfattet.

Ved 11 av barnehagene (ca 25%) var det ingen avvik. Tre av disse hadde heller ingen merknader. De avvikene som har fremkommet, ble dermed funnet i 31 av barnehagene.

Tilsynskampanjen viser generelt at avvikshåndteringen og risikovurderingen innen rengjøring og smittevern kan bli bedre hos mange av barnehagene som hadde tilsyn. Vi regner med at det er en viss grad av risikovurderinger, men tilsynene gir et inntrykk av at dette ikke er systematisk og ikke kan dokumenteres skriftlig. I 13 av barnehagene meldes avvik muntlig uten at de registreres skriftlig. Dette er et svakt punkt. Ellers ser vi at det er lite kunnskap om og bruk av risikovurderinger som verktøy. I tillegg har mange fått avvik fordi de ikke tilfredsstillers kravet til daglig og periodisk rengjøring og hovedrengjøring.

Figur 1: Antall avvik per kategori.

Figur 2: Antall merknader per kategori.

Det ble til sammen avdekket 90 merknader innenfor de områdene kampanjen omfattet. Tre av barnehagene hadde ingen merknader.

Nesten halvparten av merknadene omhandler utforming, innredning og vedlikehold. Dette er forhold som gjør det vanskeligere for barnehagene å ivareta tilfredsstillende rengjøring. Eksempler er slitt stellebord, gulvbelegg og kjøkkeninnredning, feil bruk av teppegulv, manglende fugging mellom klosett og gulv, manglende vedlikehold av dørkarmer, uferdig interiørarbeid m.m.

Vi synes det er verdt å nevne at det til sammen er 22 merknader på håndhygiene og smittevern og smittevern-rutiner.

Deltemaer

Deltema 1 - Har barnehagen et fungerende system som sikrer at avvik vedrørende rengjøring og smittevern avdekkes og behandles tilfredsstillende?

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

§ 4. Ansvar. Internkontroll

Leder av virksomheten har ansvar for å påse at bestemmelsene i eller i medhold av denne forskrift overholdes, og skal rette seg etter de pålegg som kommunen til enhver tid gir.

Virksomhetens eier skal påse at det er etablert et internkontrollsystem.

Tilsynet med denne bestemmelsen ble utført gjennom spørsmål til deltemaene under §§ 13 og 17. Det er likevel § 4 som regulerer kravet til at arbeid, oppfølging, etterlevelse og egenkontroll med disse bestemmelsene skjer systematisk.

Funn

Ved 11 av 42 barnehager behandles ikke avvik fra kravene om rengjøring og smittevern på tilfredsstillende måte. Det er også gitt avvik i to barnehager på at det mangler et fungerende skriftlig system innen smittevern og rengjøring. Avvikene bygger bl.a. på ett eller flere av følgende forhold:

- Avvik meldes muntlig, og blir ikke registrert skriftlig
- Kan ikke vise til eks på avviksmeldinger eller avviksbehandling
- Har ikke beskrevet rutiner for melding og oppfølging av avvik
- Eier gjøres ikke kjent med barnehagens avvik
- Finnes ingen oversikt over avvik som burde vært meldt/er meldt til eier
- Det er ingen felles forståelse for hva som er avvik og som skal meldes

Forventninger og anbefalinger

I 13 av barnehagene er det observert at avvik meldes muntlig og ikke blir registrert skriftlig.

Dette gjør det vanskelig å holde oversikt over de avvikene som er meldt inn og antall, samt hvorfor. Da kan oppfølgingen av avvikene bli tilfeldig.

Avvikshåndtering er en sentral del av et internkontrollsystem. For å kunne jobbe systematisk med avviksbehandling og ha full oversikt over utfordringer og problemområder, må registrering og videre oppfølging av avvikene være skriftlig. Det vil gi barnehagene mulighet til å være i forkant av uønskede hendelser ved å iverksette tiltak på bakgrunn av avviksbehandlingen. På denne måten blir viktige erfaringer innarbeidet hos personalet og i barnehagens rutiner.

Dette kan løses med økt fokus på avvikshåndtering i barnehagen gjennom opplæring i betydningen av skriftlig avviksrapportering, og å ha dette jevnlig som tema på interne møter, f.eks. en gang i måneden. Når avvikene rapporteres skriftlig, kan man gjennomgå de avvikene som er kommet siden sist og diskutere disse og hva som er gjort med dem eller hvordan man skal rette dem opp.

Deltema 2 - Er barnehagen godkjent?

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

§ 6. Krav om godkjenning

Virksomheter som omfattes av forskriften, jf. § 2, skal være godkjent av kommunen. Godkjenning etter denne forskrift fritar ikke for bestemmelser som er gitt i medhold av annet regelverk.

Søknad skal fremlegges for godkjenningsmyndigheten når det foreligger plan for etablering, utvidelse eller endring av virksomheten.

Søknad om godkjenning skal inneholde dokumentasjon som viser hvordan virksomhetens eier vil sikre at virksomheten planlegges, etableres, drives og videreutvikles i samsvar med forskriftens bestemmelser.

(...)

Funn

Sju av barnehagene er ikke godkjent. Fem har ikke søkt, mens to er under behandling i bydelen. Avvikene bygger på spørsmål om barnehagen er godkjent, samt dokumentgransking før intervjuet.

Forventninger og anbefalinger

Alle virksomheter som omfattes av forskriften skal være godkjent av kommunen.

Godkjenning gis kun etter skriftlig søknad. Eier og styrer har ansvar for at barnehagen til en hver tid oppfyller kravene til godkjenning. De skal ha avklart ansvar og roller knyttet til det å søke om godkjenning etter forskriften. Dette skal de ha rutiner for i internkontrollsystemet, jfr. § 4. Når en barnehage drives uten godkjenning, vil bydelen vanligvis følge den opp nærmere med jevnlige tilsyn.

Det kan være ulike grunner til at en barnehage mangler godkjenning. Dette kan komme av at den ikke tilfredsstiller forskriftens krav, at det ikke er søkt om godkjenning eller at søknaden er under behandling. Det forventes at de barnehagene som ikke har søkt om godkjenning, tar kontakt med sin bydel for veiledning om hvordan man søker og de kravene som gjelder for dette.

Deltema 3 - Har barnehagen tilfredsstillende renhold etter hygienisk tilfredsstillende metoder?

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

§ 13. Rengjøring og vedlikehold

*De deler av virksomhetens innendørs arealer som er i daglig bruk, skal ha forsvarlig renhold etter hygienisk tilfredsstillende metoder.
Hovedrengjøring skal gjennomføres årlig i innendørs arealer.*

Tilsynet med denne bestemmelsen omfattet disse deltemaene:

- Hvordan følger barnehagen opp rengjøringen innendørs?
- Hvordan håndteres bortfall av renhold?
- Hvordan gjennomføres hovedrengjøring?

Funn

I 18 av barnehagene er det mangelfulle rengjøringsrutiner. Dette skyldes blant annet:

- barnehagen har ikke renholdsplan
- kan ikke vise til eks. på avviksmeldinger og avviksbehandling
- mangler skriftlig avviksmelding
- mangler rutiner for systematisk oppfølging/kontroll av renholdet
- kan ikke dokumentere at renholdet er utført
- mangler skriftlig risikovurdering av renholdshyppighet på kritiske punkter
- ansatte involveres ikke i utarbeidelse, revidering og oppdatering av renholdsplanen
- renholder har ikke fått tilstrekkelig opplæring
- renholdsplanen revideres ikke jevnlig
- mangler rutiner for opplæring av ansatte/vikarer

Ved 13 av barnehagene er det avvik på at renholdet ikke er tilfredsstillende. I 8 barnehager er det avdekket mangelfulle rutiner for årlig hovedrengjøring.

Dette kommer av blant annet ett eller flere av følgende forhold:

- det ikke er vurdert hvilke områder som er mest kritisk å rengjøre
- overflater er vanskelige å holde hygienisk rent.
- barnehagen ikke fornøyd med renholdet
- mangler dokumentasjon eller logg på utført renhold
- det er vanskelig å klage på manglende renhold pga uklart hva periodisk renhold innbefatter
- personalet melder ikke avvik på renhold
- det er uklart blant personalet hva som regnes som avvik fra periodisk renhold
- det ble observert støv og skitt flere steder
- renholdet utføres ikke som beskrevet i renholdsplanen
- renholdet har ikke tilfredsstillende kvalitet og frekvens

Forventninger og anbefalinger

Renhold er summen av de oppgavene som må utføres for å holde et område rent. Det innebærer at plan for renhold og lettere vedlikehold må ses i sammenheng og må tilpasses bruken av lokalene.

I 11 av barnehagene er det kommet frem at det ikke er rutiner for å håndtere bortfall av renhold. Dette tilsvarer ca 25 % av barnehagene som har hatt tilsyn, og er en høy andel.

Skriftlige renholdsplaner bør utarbeides i samarbeid mellom barnehagen, barnehagens renholdsansvarlig og ansvarlig for vedlikehold. Styrer i barnehagen er ansvarlig etter forskriften for at alle innendørs arealer som barnehagen benytter seg av har forsvarlig renhold og vedlikehold.

Renholdsplanen skal være oppdatert og inneholde rutiner knyttet til opplæring og kompetanse av renholdspersonalet.

Deltema 4 - Planlegges og drives barnehagen slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig?

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

§ 17. Smittevern

Virksomheten skal planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som praktisk mulig.

Tilsynet med denne bestemmelsen omfattet disse deltemaene:

- Hvordan arbeider barnehagen forebyggende med smittevern?
- Hvordan håndterer barnehagen sykdomsutbrudd og sykdomsperioder?
- Hvordan fungerer/praktiseres rutinene for håndhygiene?

Funn

I 24 av barnehagene kom det frem at smittevernrutinene er mangelfulle. Det er også gitt avvik i to barnehager på at de ikke er tilstrekkelig tilrettelagt for god håndhygiene. Dette skyldes blant annet ett eller flere av følgende forhold:

- mangelfull opplæring av ansatte om smittevern
- ikke tilstrekkelig kjennskap til Folkehelseinstituttets (FHI) anbefalinger
- det mangler risiko- og sårbarhetsanalyse ved smittevern
- det mangler håndvaskinstruks til barn
- arbeider ikke systematisk med smittevern
- rengjøringsfrekvens av kontaktpunkter ved sykdomsutbrudd
- rutiner for melding og/eller oppfølging av avvik
- manglende rutiner for å vaske leker m.m., fjerne visse typer leker ved hyppig forekommende tilfeller av f.eks. diaré og omgangssyke, samt skjerpet håndhygiene i slike situasjoner.
- rutinebeskrivelse av håndvask og hånddesinfeksjon er ukjent for personalet
- mangler skriftlige rutiner for bortfall av renhold
- arbeider ikke systematisk med smittevern
- uklart om barna vasker hendene etter toalettbesøk

Forventninger og anbefalinger

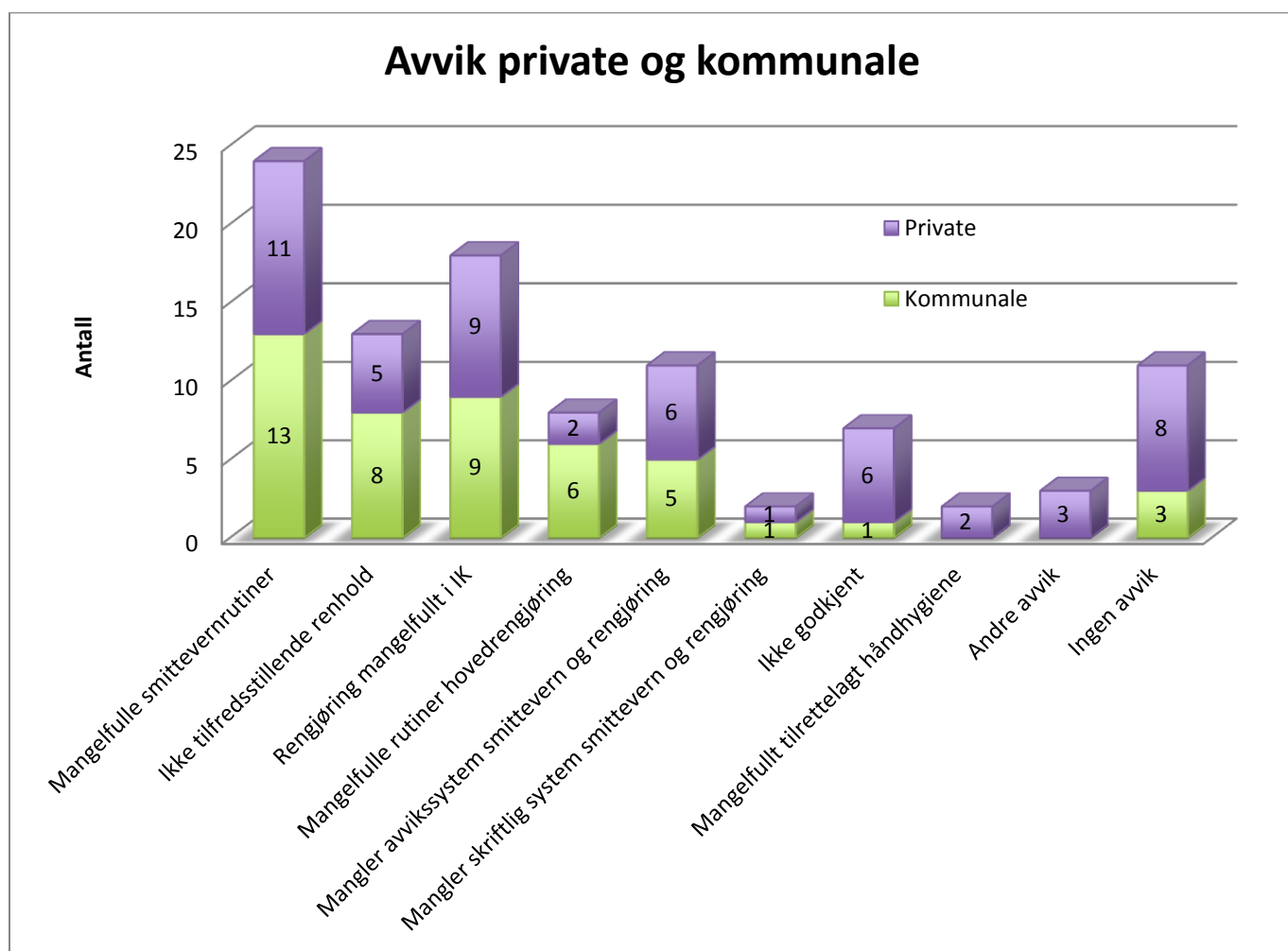
God praksis for et tilfredsstillende smittevern forutsetter at barnehagen følger gjeldende råd fra Folkehelseinstituttet og har rutiner på området.

Flere enn halvparten av barnehagene har fått avvik for mangelfulle smittevernrutiner. Observasjonene viser at man i en del barnehager ikke følger god praksis.

Det er viktig at barnehagene sørger for jevnlig opplæring av sine ansatte i smittevern. Kjennskap til god håndhygiene og hvor viktig dette er, anses som sentralt. I tillegg er det viktig også å ha gjort en risikovurdering. Denne vurderingen skal deretter legges til grunn for hvilke tiltak barnehagen må gjennomføre. En slik vurdering mangler i 29 av barnehagene, ca 70%. Tilsvarende finner vi at 26 av barnehagene ikke har risikovurdert renholdshyppighet på kritiske punkter. Dette kan barnehagene løse med opplæring av de ansatte om risikovurderinger og hvor viktig det er. I tillegg vil det være sentralt at barnehagene har enkle verktøy de kan bruke i daglige risikovurderinger.

Forskjell mellom private og kommunale?

Antallet tilsynsobjekter er så lite, at de ulikhetene som kan synes av figuren under kan være tilfeldige. Vi har derfor ikke grunnlag for å påpeke forskjeller mellom kommunale og private barnehager.

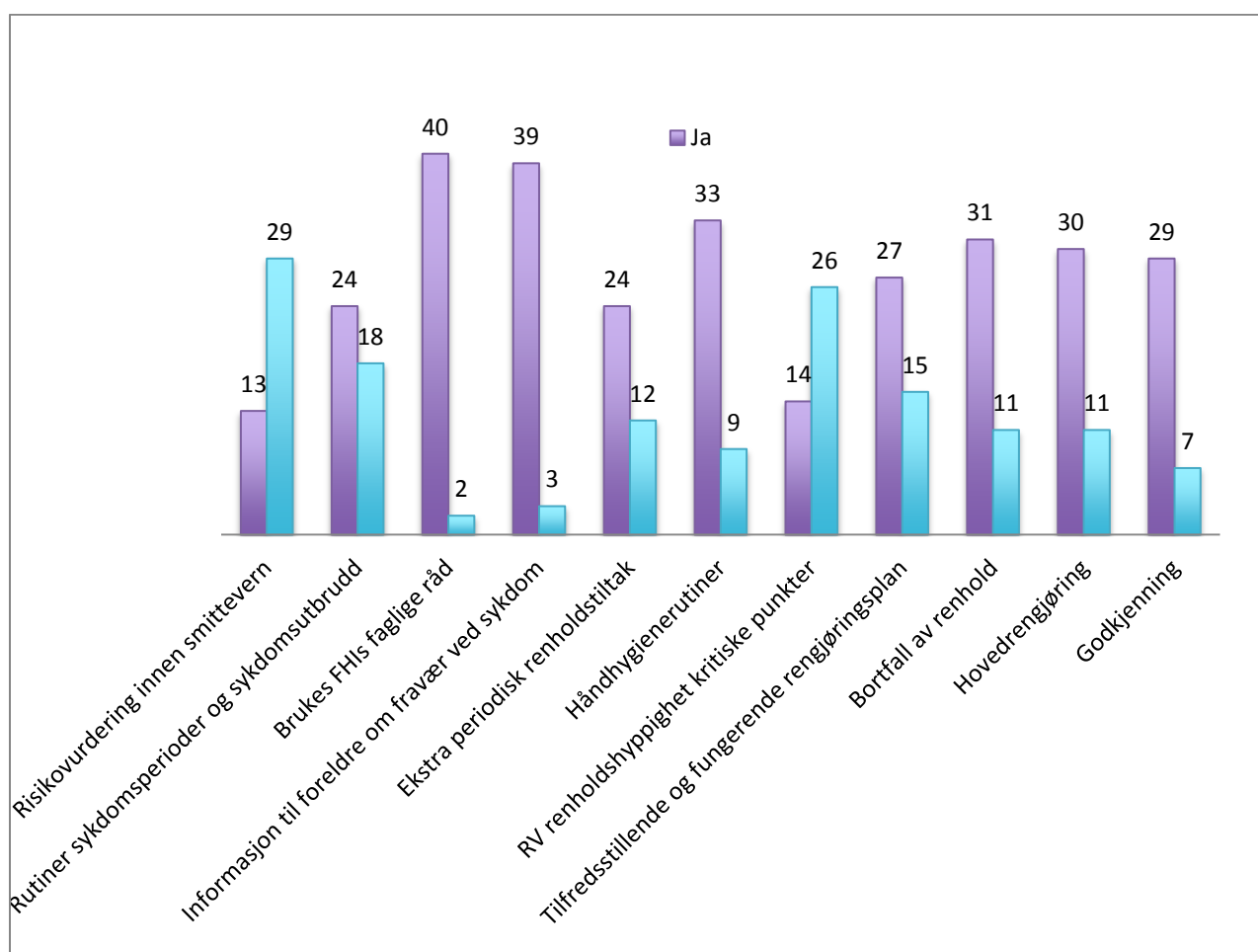
Figur 3: Antall avvik for henholdsvis kommunale og private barnehager fordelt per kategori.

Oppsummeringsspørsmål

Oppsummeringsspørsmålene er sentrale spørsmål som sammenfatter hvordan de enkelte barnehagene innretter seg etter de aktuelle kravene i forskriften, se figur 4. Disse spørsmålene finnes også i intervjuguiden.

Det som kan være verdt å merke seg fra figur 4, er at 29 av barnehagene mangler risikovurdering innen smittevern. Det er også mange som mangler rutiner for å håndtere sykdomsutbrudd og perioder med mye sykdom blant barna. Positivt i denne sammenhengen er likevel at alle, så nær som to barnehager bruker Folkehelseinstituttets faglige råd for syke barn. Dessuten sørger 39 av barnehagene for å informere foresatte om anbefalte råd for fravær ved sykdom.

I 15 av barnehagene mangler det en tilfredsstillende og fungerende renholdsplan, og i 11 barnehager er det ikke rutiner for å håndtere bortfall av renhold. Dette mener vi er kritiske punkter. Slike utfordringer skal barnehagene ha rutiner for å løse.

Figur 4: Fordelingen av svar på oppsummeringsspørsmål..

Folkehelseinstituttets (FHI) faglige råd

FHIs faglige råd om barnehager og smittevern gjør rede for aktuelle tiltak for å begrense smitte. Her finnes blant annet råd om generell hygiene, mathygiene og håndhygiene. Det er også anbefalinger om når syke barn bør holdes hjemme.

Risikovurdering (RV) innen smittevern og rengjøring

Dette beskriver hvilken smitterisiko barnehagen aksepterer før den må sette inn tiltak som reduserer risikoen. Vi vil trekke frem at 26 av barnehagene mangler risikovurdering av renholdshyppighet på kritiske punkter. En sentral del av en slik vurdering vil være å finne ut hvor ofte man skal gjøre rent viktige steder og punkter, samt hvor og i hvilke sammenhenger man skal utføre ekstra renhold i sykdomsperioder. Eksempler er:

- når, hvordan og hvor ofte man skal vaske hendene
- hvor ofte bør man vaske lekene
- når og hvor ofte bør man vaske kontaktpunkter som dørhåndtak og lysbrytere etc.
- når og hvor ofte bør man vaske toaletter og vaskeservanter etc.
- når er det behov for ekstra desinfisering
- når bør man sette inn ekstra periodisk renholdstiltak

Dette må man se i sammenheng med hvilken risiko det er for sykdomsutbrudd med henholdsvis høyere eller lavere renholdsfrekvens.

Regelverk og myndighet

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. skal bidra til at miljøet i bl.a. barnehager fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade. Barnehagene skal gjennom sin internkontroll påse at bestemmelsene i eller i medhold av denne forskrift overholdes.

Helsedirektoratet utga i 2014 to nye veiledere: Miljø og helse i barnehagen og Miljø og helse i barnehagen. Veilederne angir forutsetninger for god praksis og skal bidra til økt kunnskap om etterlevelse av krav i folkehelseloven, opplæringsloven og barnehageloven som kan gi alle barn et godt barnehage- og skolemiljø.

Etter Folkehelseloven § 9 og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler § 25 har kommunestyret ansvaret for å føre tilsyn med barnehagemiljøet. I Oslo kommune er tilsynsmyndigheten etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. delegert til bydelene. Bydelene er også godkjenningsmyndighet etter forskriften.

Internkontrollforskriften

Vi viser også til internkontrollforskriften (forskrift av 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter). Denne forskriften gir en mer utførlig beskrivelse av hva internkontroll er, og utdyper den rettslige forståelsen av § 4 i forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Gjennomføring

Ansvarsfordeling mellom bydelene og Helseetaten

I Oslo kommune er tilsynsmyndigheten etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. delegert til bydelene. Bydelene er også godkjenningsmyndighet etter forskriften. Det er bydelene som gjennomfører tilsyn med barnehagene. Det vil si at de velger ut virksomhetene som skal få tilsyn, varsler og gjennomfører tilsyn og bydelene utarbeider og følger opp tilsynsrapportene.

Helseetaten koordinerer tilsynskampanjene. En egen arbeidsgruppe utarbeider tilsynsmateriell og gjennomføringsplan for tilsynet. Tilsynsmaterialet gjøres tilgjengelig i en verktøykasse på Oslo kommunes felles lagringssted (G-området), som også linker til aktuelle veiledere, rapporter og relevant litteratur.

Bydelene får en formell invitasjon til å delta i tilsynskampanjen, og det avholdes en opplærings-/informasjonsdag i forkant.

Bydelene prioriterer

Bydelene prioriterer selv hvor mye ressurser som avsettes og hvilke virksomheter som skal få tilsyn. Kriteriene som blir lagt til grunn for utvelgelsen varierer. Eksisterende tilsynsplan, godkjenningsstatus, hvilken risiko som er knyttet til tema revisjonen omfatter m.m. blir lagt til grunn for utvelgelsen.

Tilsynene gjennomføres som systemrevisjon

Systemrevisjon blir lagt til grunn som metode for planlegging og gjennomføring av hvert enkelt tilsyn med utgangspunkt i prosedyre for systemrevisjon. Gjennomføringen av tilsynene innebærer bl.a. å sende ut tilsynsvarsel, innhente og granske dokumentasjon, åpningsmøte på tilsynsdagen, intervjuer med styrer, pedagogisk leder/avdelingsleder og renholdsleder/renholder, samt befarig.

Felles maler

En egen arbeidsgruppe utarbeidet maler for gjennomføring av tilsynene. Dette var tilsynsvarsel, intervjuguide og tilsynsrapport. Det ble også utarbeidet et oppsummeringsskjema for hvert tilsyn til Helseetaten. På skjemaet er det formulert konkrete spørsmål om de temaer revisjonen omfattet, og som er oppsummert i denne rapporten.

Arbeidsgruppen besto av representanter fra Bydel Grünerløkka, Bydel Søndre Nordstrand, Opegård kommune, Frogn kommune og Helseetaten.

Oppfølging etter tilsyn

Barnehagene er ansvarlig for å følge opp avvik og anmerkninger som påpekes i tilsynsrapportene. Bydelene fører tilsyn med at dette gjøres. Rapportene ber virksomhetene selv foreslå og vedta korrigerende tiltak innen rimelige og fastsatte tidsfrister for de angitte avvik.

Dersom påpekte avvik ikke gis en tilfredsstillende oppfølging slik at det kan lukkes innen rimelig tid, kan forholdet kreves rettet med hjemmel i folkehelseloven kapittel 3. Det kan da være aktuelt å gi pålegg om retting etter § 14. Når kommunen har pålagt retting, må pålegget etterkommes. Unnlater virksomheten dette kan kommunen ilegge tvangsmulkt etter § 15 i folkehelseloven.

Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen, jf. folkehelseloven § 19.

I kjølvannet av tilsynene kan bydelene eksempelvis gjennomføre kurs for ansatte, delta på møter med styrere og presentere rapporten.

Helseetaten vil presentere rapporten for Omsorgsbygg Oslo KF (OBY) for å drøfte hvordan de kan bidra for å utbedre forhold i barnehager med tilhold i OBYs bygninger. Dette omhandler vedlikehold, samt utforming og innredning.

Informasjon om kampanjen

Alle barnehager i Oslo kommune ble orientert om tilsynskampanjen gjennom bydelene i forkant. I tillegg orienterte vi per brev flere kjeder med private barnehager.

Tilsynsrapportene kan fås ved henvendelse til bydelene.

Samlerapporten fra tilsynskampanjen vil bli distribuert via bydelene til alle barnehager i Oslo kommune.

De private barnehagekjedene vil også få kopi av denne rapporten.

Nytteverdi for barnehager som ikke har hatt tilsynsbesøk

Med tilsynskampanjer oppnås samlet sett en mer helhetlig vurdering av kvaliteten på områdene som revideres og det bidrar til at også virksomheter som ikke har vært omfattet av tilsyn kan få nytteverdi av kampanjen.

Informasjon om tilsynskampanjen gis i god tid før kampanjeperioden slik at alle barnehager kan forberede seg på tilsyn. Videre er det ønskelig at alle barnehager går gjennom egne systemer med bakgrunn i samlerapportens funn. En av hovedhensiktene med å utarbeide samlerapport, er å peke på generelle utfordringer og svakheter i internkontrollsystem. Forbedringstiltak i overordnet internkontrollsystem, som barnehagene styres av, vil komme alle barnehagene til gode.

Relevante dokumenter til forberedelser av tilsynet

- Innhentet aktuell dokumentasjon fra barnehagens internkontroll og avviksbehandling
- Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.
- Merknader til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.
- Miljø og helse i barnehagen - Veileder til forskrift om miljørettet helsevern barnehager og skoler
- Tuberkuloseforskriften § 3-1 pkt 2
- Faglige råd om smittevern i barnehager, Folkehelseinstituttet
- Smittevernhåndboka kap. 11
- Ytelseskriterier, Astma- og allergiforbundet
- Sjekkliste for inneklima i bhg, Folkehelseinstituttet
- Faglige råd om syke barn fra Helseetaten.
- Barnehager og smittevern Oppslagsverk for helsepersonell. Smittevernboka www.fhi.no
- Effekt av smitteverntiltak i barnehager og skoler. Kunnskapssenteret nr 17 2014
Systematisk oversikt
- Smittevern i barnehager: Effekt av håndhygiene, opplæring og fysiske tiltak.
- Beste praksis renhold. Forslag til nasjonale kvalitetsmål for renhold i kommunale bygg ved hjelp av NS-INSTA 800. Norsk kommunalteknisk forening 2006.

Systemrevisjon

Hensikten med systemrevisjon er å se om barnehagene på en systematisk måte etterlever *forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.* Revisjonene i denne kampanjen omfatter internkontrollsystemets innhold med vekt på organisasjon og ansvar, kartlegging og avviksbehandling knyttet til smittevern og rengjøring med henvisning til:

- § 4 Internkontroll. Ansvar.
- § 6 Krav om godkjenning
- § 13 Rengjøring og vedlikehold
- § 17 Smittevern

og om:

- virksomhetens internkontroll er hensiktsmessig og dekkende
- aktiviteter utføres som beskrevet og uttalt
- virksomheten når sine mål og driver sin virksomhet innenfor de rammer som myndighetene har satt.

Revisjonstema:

- Hvordan arbeider barnehagen forebyggende med smittevern?
- Hvordan håndterer barnehagen sykdomsutbrudd og sykdomsperioder?
- Hvordan fungerer/praktiseres rutineene for håndhygiene?
- Hvordan følger barnehagen opp rengjøringen innendørs?
- Hvordan håndteres bortfall av renhold?
- Hvordan gjennomføres hovedrengjøring?
- Er barnehagen godkjent?

Systemrevisjonen gjennomføres av minst to revisorer. Etterspurt dokumentasjon gjennomgås på forhånd. Selve tilsynsbesøket er planlagt å vare 3 timer. På den tiden gjennomføres et åpningsmøte, 3 intervjuer, med henholdsvis leder, pedagogisk leder og renholder. Det går en befaring der det verifiseres at rutiner, prosedyrer og instruksjoner blir fulgt opp i praksis. Tilsynsbesøket avsluttes med et sluttmøte der det oppsummeres de observasjoner som er bemerket. Rapporten beskriver avvik og anmerkninger som er avdekket under revisjonen.

Avvik defineres som mangel på oppfyllelse av myndighetenes krav. Merknad er forhold som ikke omfattes av definisjonen for avvik, men der tilsynsmyndighetene mener det er et forbedringspotensial. Dersom en merknad ikke rettes opp, kan forholdet over tid utvikle seg til å bli et avvik.

Hva som skal til for å kunne si at et forhold er et avvik, kommer an på observasjonene som gjøres. Ikke en hver mangel eller feil vil kunne sannsynliggjøre og føre til et avvik. Vanligvis vil et avvik materialisere seg gjennom flere observasjoner som til sammen gjør det overveiende sannsynlig at det foreligger manglende oppfyllelse av krav i lov eller forskrift. Jo mer inngripende en feil eller mangel kan anses å være, desto færre observasjoner trengs for å kunne fastslå at forholdet er et avvik.

Bydelen vil kunne anmode barnehagen om å utbedre forholdet merknaden omfatter, men har ikke adgang/hjemmel til å kunne pålegge utbedring før det kan anses som et avvik. Ved senere tilsyn, vil bydelen kunne vurdere forholdet igjen.

Barnehager som har hatt tilsyn

Det er utarbeidet rapporter etter systemrevisjon ved 42 barnehager i 10 bydeler i Oslo.

Bydel Grorud

Lillomarka barnehage
Grorud barnehage
Ravnkollen barnehage

Bydel Grünerløkka

Birk barnehage
Dynekilen barnehage
Gaia barnehage
Grünerhagen barnehage Nedre gt.
Grünerhagen barnehage Sofienberggt.
Seilduken barnehage

Bydel Sagene

Maridalsveien barnehage
Ragnas hage barnehage

Bydel Bjerke

Espira Spirea barnehage
Læringsverkstedet Bjerke Panorama
barnehage
Skrubbelund barnehage
Utforskeren C barnehage

Bydel Frogner

Hegdehaugen barnehage
Tjuvholmen barnehage

Bydel Stovner

Christiania barnehage
Haugenstua skoles barnehage
Starveien barnehage
Vestliskaret barnehage

Bydel Vestre Aker

Barnas barnehage Hovseter
Du og jeg og vi to familiebarnehage
Gladheim barnehage
Helenes barnehage
Husebygrenda barnehage
Hvitveisen barnehage
Landingsveien barnehage
Meklenborg barnehage
Røahagan familiebarnehage
Turi Slettners barnehage

Bydel Østensiø

Husmannsplassen barnehage
Rustadsaga barnehage
Tveteråsen barnehage
Østmarka idrettsbarnehage

Bydel Alna

Stjernemyra barnehage

Bydel St. Hanshaugen

Hammersborg barnehage
Kia barnehage
Lindekroken barnehage
Soria Moria barnehage
Trollstua barnehage
Veslefrikk barnehage

Helseetaten